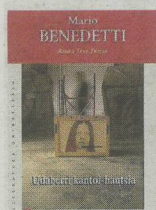

Humanoa bezain politikoa

Joannes Jauregi

Baldin eta oraindik geratzen bada inor urteotako itzulpen bikainak gorabehera erdeinuz begiratzen diona (euskara) itzulitako literaturari; baldin eta inork segitzen badu itzulpena bigarren mailakotzat jotzen *jatorrizkoaren* –halakorik ba ote da, ba?– aldean; baldin eta inork oraindik uste badu espainieratik itzultzea «ez dela beharrezkoa», itzulpenen balioa jatorri hizkuntzaren arabera neurtuko balitz bezala; baldin eta, funtsean, inork oraindik uko egiten badio euskara hizkuntza literario gisa trinkotu eta normaltzeari, bada, irakur dezala Mario Benedettiren *Udaberri kantoï-hautsia*, eta aitor dezala ederkeria hori irakurtzeko plazer hutsa aski motibo dela liburuari gure hizkuntzan heltzeko. Izan ere, nobela hau gozamen hutserako da, kontakizunean

patxadaz aurrera egiteko, hitz bakoitza dastatzeko, ahosabaian atxikitzeko Benedettiren estilo fin eta landua, idazle latinoame-

'Udaberri kantoï-hautsia'

Idazlea: Mario Benedetti. Itzultzailea: Aiora Jaka Irizar. Argitaletxea: Erein eta Igela. Bilduma: Literatura Unibertsala.

rikar ez gutxiren gaitasun hori esaldi eta paragrafoak hain dotore luzatzeko eta bukaerak kiribiltzeko sententzia batean, zeina harri kozkor bat bezala erortzen den irakurlearen barreraino. Estilo bat oso berezkoa, baina edonon eta edozein hizkuntzatan gozagarria, munduko hizkuntza guztietako itzulpen on guztietan bezala.

Nobela 1973ko Uruguako diktaduran dago girotua, diktaduran bertan bainoago diktaduraren arrastoetan. Orduko jazarpen politikoren ifrentzuak ditu hizpide: kartzelaldi bat, Santiago pertsonaia gati buarena, eta haren atzeko lau erbeste: aitarena, emaztearena, alabarena eta lagun min batena. Pertsonaia bakoitza ahots eta kontaera propio batekin dago landua: presoak gutunak idazten dizkio emazte erbesteartuari; aita zaharra gogoeta oparo, heldu eta sakonetan murgiltzen da; Beatriz alabak bere haur inozentzia bustitzen du bere erbeste, eta, haren begietatik, xalo eta xumeak dirudite gatazka politikoren kondarrok; Graciela ez du monologorik, eta inguruko pertsonen elkarriketetan ikusten dugu nola darduzatzen zaion deserrira senarra aske gera litekeelako;

Rolando lagunaren bakarrizketa kaotiko eta ekaiztuak Gracielen gatazka horren erdira lerratzen dira halabeharrez. Humanismoa dario Benedettiren nobelari, orriz orri, pertsonaia guzti-guztietan; humanismo ezinbesteko bat, batzuetan etsipenezkoa eta besteetan itxaropentsua, baina beti-beti presente dagoena bere tasun, keria eta dohain guztiekin.

Nobela politikoa bezain humanoa da, eta horren froga dira, pertsonaia guztiak ez ezik, baita Benedetik aldiari-aldiari tartekatzen dizkigun letra etzanezko kapituluak ere, zeinetan bere ahotsetik mintzo zaigun, eraikitzen ari den fikziozko kontakizunari bere erbestealdi eta pasadizo propioak gehituz. Horrekin, egileak beste dimentsio humano bat gehitzen digu, bere-berea, fikziozko kontakizunaren osagarri.

Udaberri kantoï-hautsi honean, humanismoaren ertz politikoa eta politikaren ertz humanoa ezin hobeto lotzen dira elkarrengana, zirkulu batean bezala. Horretan, Benedettiren obra hau unibertsala da, hangoa bezain hemengoa, tokian tokikoa bezain mundutarra. Gaztelaniazkoa bezain euskarazkoa.

'Ihes. Eskularru beltzak 4'

Idazlea: Joseba Larretxe Josevisky. Argitaletxea: Elkar.

Eskularru beltzak bildumaren laugarren zenbakia da *Ihes*, hau ere Joseba Larretxe Joseviskyren marrazkiekin ondura. Beire protagonistak ihes egingo du oraingoan, Martin eta Balarekin, Linda ospitalean dagoen bitartean. Kar gurpil aulkian bizitzera ohitzen jarraituko du.

'Xabiñoi'. 49. zenbakia.

Egilea: Askoren artean. Argitaratzailea: Ikastolen Elkarte.

Inigo Astiz, Mikel Antero, Asisko, Manu Ortega, Exprai, ZaldiEroa, Eider Rodriguez eta Xabier Sagastaren lan berriak dakartza, besteak beste, Xabiñoi aldizkariaren zenbaki berriak. *Komikitaun* atalean Unai Iturriraga eta Sanvi elkarriketatu dituzte, eta bien lan bat ere biltzen du zenbakiak.

'Ihintza'. 101. zenbakia

Egilea: Askoren artean. Argitaratzailea: La Salle.

Lasalletarrek Patxi Ezkiaga eta Ilokin Otaegi bertako kide zendu berriei eskaini diete *Ihintza* aldizkariaren zenbaki berria. Askotariko testuak jaso dituzte, eta hainbat egile hartu dute parte; Pello Esnaiek, Irati Goikoetxeak, Paulo Agirrebaltzategik eta Iñaki Zelaiek, besteak beste.

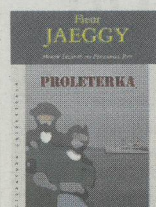
Bi ahoko labana

Aiora Sampedro

The Times Literary Supplement-ek 2003ko lanik onena aukeratu zuen *Proleterka* nobela; orain, Miren Iriarteren eta Fernando Reyren eskutik euskara ekarri du Ereinek. Nahiz eta bere literaturaz galdetzen diotenean egotzen dioten hoztasuna ukatzen duen, Fleur Jaeggy gaur egungo italiar letretako idazlerik ilunetarikotzat dute irakurleek, eta egiazki, bere prosara lehenengoz gerturatzeko denak halako lanik irakurri gabekoa delako sentsazioa izango du: itallarrarenaren hizkera singlea izanagatik, garrantza ere bada, irakurlea ziztatzen duten horietakoa.

Nobelaren hari nagusia izango dena itzultzaileek argitzen dute hitzaurrean emandako azalpenetan: protagonistak bere aitare-

kiko erakusten duen arrotzatsuna. Jokamolde hori are deigarriagoa egingo da narratzailea etengabe aitaren berehalako heriotzarekin jolasten denean. Marko nagusi gisa, alabak eta hil

'Proleterka'

Idazlea: Fleur Jaeggy. Itzultzaileak: Fernando Rey eta Miren Iriarte. Argitaletxea: Erein eta Igela. Bilduma: Literatura Unibertsala.

hurren den aitak egingo duten azken opor-bidaia berri emango zaio irakurleari. Alaba izango da kontalaria, orainalditik atzera begirako kontaketan, iraganeke bidaia horren nondik norakoak jakinaraziko ditu, eta amaiera aldera solik ulertuko du hartzaileak jokamolde batzuen zergatia.

Mota guztietako heriotzak daude presente nobelan, eta kontakizunean zehar han-hemenka agertzen dira: suizidio moduan, gertukoek egindako hilketen kontura edo heriotzan amaitzen diren gaixotasunen etengabe presentziaren bidez. Girotean ere heriotza gogorazten duten metaforak etengabe dira: espazio dekadenteak eta giro goibelak agertzen dira etengabe. Aipatu izan den hoztasun horretan, une laggarriak deskribatzeko erabilitako ironia eta narratzaileak gaineratutako *boutade*-ak tartekatzen dira, eta heriotzaren desakralizazioa eragiten du Jaeggyren lanak: saihestezinezkoa gertatuko den patua ia etsipenez hartzen dute pertsonaiek. Protagonista ziur dago bere heriotza eta gertuko ahaide batena berandu baino lehen iri-

tsiko direla, baina irakurleari jakinarazterakoan erakusten duen ezaxolakeriak ukitu egiten du, bereziki, bigarren mailako zenbait pertsonaia jarrerarekin alderatuz, zeintzuek heriotzarekiko jarrera sentiberagoak irudikatzen baitituzte.

Bide horretatik, esan daiteke jarrera batzuk amoralak izan daitezkeela. Zenbait une korapilatsutan gehiengoi burutik pasatzen zaizkigun, baina desegokitza jotzen diren, ekintzak egitera jotzen dute pertsonaia nagusiek. Kontzienteki, jakinik gainerakoengandik desberdinak direla eta berezitasun horretaz harro.

Hoztasuna baino, zaurgarritasuna gailentzen delako irudipena izan dut nik; tristeziak zeharkatzen du pertsonaia gehienek existentzia; sorgotasunerako joera baino gehiago, inkomunikazio behartua antzematen zaie, nork bere drama garraiatzen duelako irudia.

Itzultzaileek hitzaurrean azpimarratzen dute espazio hutsek hartzen duten sinbolismoa. Bai ki, halako oihartzuna uzten du nobelak, ezerezean botatuko oihu batena.